

بررسی سهم سازمان‌های مردم‌نهاد در ارتقاء کارایی و فرهنگ زیست‌محیطی در استان قزوین

رامین عطاری^۱، بختیار عطائی عمارلویی^۲، بابک محمدی^۳، علی روان^۴

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۸/۲۲

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۱۰/۳۰

چکیده

نظر به اهمیت نقش سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن‌ها) در امر محافظت از محیط و توسعه پایدار، پژوهش حاضر به بررسی نقش و کارایی سمن‌ها در ترویج فرهنگ زیست‌محیطی در استان قزوین با استفاده از پرسشنامه پرداخته است. این تحقیق کاربردی و از نظر ماهیت و روش، پیمایشی بود. جامعه آماری ۲۶ سمن فعال در زمینه محیط‌زیست از جمع ۱۷۱ سمن استان قزوین بوده که دارای ۱۳۵ نفر عضو بودند و پرسشنامه‌های تحقیق در بین آن‌ها توزیع گردید. با توجه به شیوع بیماری کرونا، از میان پرسشنامه‌های توزیع شده، در نهایت ۹۱ پرسشنامه تکمیل و جمع‌آوری شده و مورد و از طریق آزمون‌های تی‌تک نمونه‌ای و ضریب همبستگی اسپیرمن مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. میزان روایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۸۷، برای فرهنگ زیست‌محیطی ۰/۸۹ و کارایی حفاظت زیست‌محیطی برابر با ۰/۸۲ محاسبه گردید. تجزیه و تحلیل پرسشنامه‌ها حاکی از این بود که ۵۳/۸ درصد آن‌ها مرد و ۴۶/۲ درصد زن بودند. ۵۱/۶ درصد بین ۲۰-۲۹ سال، ۳۸/۵ درصد بین ۳۰-۳۹ سال، ۷/۷ درصد بین ۴۰-۴۹ سال، ۲/۲ درصد، آن‌ها سنی بالاتر از ۵۰ سال داشتند. ۴۹/۵ درصد مجرد و ۵۰/۵ درصد متاهل بودند. همچنین از نظر میزان تحصیلات، ۷/۷ درصد زیر دیپلم، ۹/۹ درصد دیپلم و فوق‌دیپلم، ۱۴/۳ درصد لیسانس، ۵۸/۲ درصد فوق‌لیسانس و ۹/۹ درصد دکتری بودند. نتایج تحقیق نشانگر آن می‌باشد که سمن‌های استان قزوین نقش اساسی در بالا بردن فرهنگ زیست‌محیطی و کارایی حفاظت زیست‌محیطی دارند. همچنین بررسی ضرایب همبستگی از رابطه معناداری ($p \leq 0.001$)، بین جنسیت با فرهنگ زیست‌محیطی و کارایی حفاظت زیست‌محیطی و بین میزان تحصیلات و فرهنگ زیست‌محیطی حکایت می‌کند، از طرفی دیگر بین تحصیلات و کارایی حفاظت زیست‌محیطی سمن‌های استان قزوین ($p > 0.05$) رابطه معنی‌دار وجود ندارد.

کلمات کلیدی: حفاظت زیست‌محیطی، فرهنگ زیست‌محیطی، سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن)، قزوین

۱. مهندسی کشاورزی-زراعت و اصلاح نباتات، کارشناس خدمات شهری شهرداری قزوین، قزوین، ایران. r.attari49@yahoo.com

۲. مهندسی منابع طبیعی شیلات و محیط‌زیست، رئیس اداره مطالعات و ترویج شهرداری قزوین، قزوین، ایران. Bakhtiyar.ataeipor@gmail.com

۳. مهندسی منابع طبیعی شیلات و محیط‌زیست، مدیر نظارت و هماهنگی خدمات شهری قزوین، قزوین، ایران. Babakmohamadi71@gmail.com

۴. مهندسی محیط‌زیست، مسئول امور ایمنی و بهداشت HSE شهرداری قزوین، قزوین، ایران. ali.ravan55@gmail.com

بررسی سهم سازمان‌های مردم‌نهاد در ارتقاء کارآیی و فرهنگ زیست‌محیطی در استان قزوین

۱. مقدمه

در سال‌های اخیر، هیچ بحرانی به‌اندازه بحران‌های محیط زیستی بر تمام مسائل عصر و سیاره ما، اثرگذار نبوده است (شرفی و علی بیگی، ۱۳۹۴). بررسی ادبیات موضوع نشان می‌دهد که مشکلات محیط زیستی، در گام نخست پیامدهای زیانباری برای سلامت فردی انسان دارند و در گام‌های بعدی بر توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع انسانی تأثیر می‌گذارند (حیدری ساربان، ۱۳۹۸). از طرفی دیگر طبیعت و محیط زیست موهبتی خداوندی است که ادامه حیات به آن وابسته است (سجاسی قیداری و عرب تیموری، ۱۳۹۷). از این‌رو در پاسخ به افزایش توانایی بشر برای تغییر سیستم‌های محیط زیست جهانی و افزایش آگاهی اجتماعی از مسائل محیط زیستی، قرن ۲۱ را به نام قرن محیط زیست نام‌گذاری کرده‌اند (قاسمی، ۱۴۰۰).

یکی از مهم‌ترین عوامل رشد و توسعه شاخص‌های زیست‌محیطی، اجتماعی - اقتصادی یک جامعه، نقش و راهبردهای افزایش مشارکت مردمی در حضور فعالانه مردم در فعالیت‌های دوست دار محیط زیست بوده و بدون رفتارهای همیاری و مشارکت مردم، توسعه زیست‌محیطی مفهومی نخواهد داشت (Armaghan, 2018). مشارکت مفهومی ذاتی در جوامع بشری است که برای تحکیم آن، نیاز به برنامه ریزی از پایین به بالا و ارتباط بین مولفه‌های موجود در این زمینه است (شیروانی و فرزانه، ۱۳۹۷). چشم انداز سیاسی ایران در توسعه جامعه مدنی، زمینه‌های مثبت فراوانی جهت افزایش مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها را فراهم آورده و سبب روند افزایشی را در زمینه ایجاد تشکل‌های غیردولتی در بسیاری از امور و به ویژه مسائل بین‌المللی سبب شده است (غلامی و همکاران، ۱۳۹۳).

سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن‌ها) یا NGO ها مخفف اصطلاح انگلیسی “non-governmental organization” به معنی سازمان غیردولتی، نهادی غیرسیاسی، غیرانتفاعی و غیردولتی هستند که با رویکرد اجتماعی و بصورت داوطلبانه شکل می‌گیرند (نجفی زاده و همکاران، ۱۴۰۰). نظر به اینکه سمن‌ها مشارکت افراد جامعه را در فرآیند توسعه تقویت می‌کنند (سعیدی، ۱۳۸۱) و همچنین نظر به تعهد و پافشاری آنان در دستیابی به آنچه که به عنوان اهداف خود برگزیده‌اند، دولت‌ها را بر آن داشته است که با اعتقاد به توانمندی و اثر بخشی سازمانهای غیردولتی و درک نقش و جایگاه آنها، بخش‌هایی از مسئولیت‌های خود را خواسته یا ناخواسته به سازمان‌های غیردولتی واگذار کنند (مقیمی، ۱۳۸۳).

سازمان‌های مردم‌نهاد غیردولتی با نقش واسطه‌ای خود میان مردم و دولت حوزه‌هایی از عرصه عمومی را در حیات اجتماعی جوامع تعریف کرده‌اند (شجاعی و همکاران، ۱۳۹۷). همچنین این سازمان‌ها، در عرصه‌های اقتصادی و اجتماعی، به سبب فارغ بودن از بوروکراسی پیچیده بخش دولتی (غلامی و همکاران، ۱۳۹۳) و منفعت طلبی بخش خصوصی (آرایش، ۱۳۸۸)، این امکان را فراهم ساخته تا در زمینه‌هایی چون مبارزه با فقر و گرسنگی و کودکان کار (پیرخندان و عادلپان، ۱۳۹۹)، حفاظت از محیط‌زیست (محمدی نیا و همکاران، ۱۳۹۱) و افزایش آگاهی‌های عمومی (مقنی زاده، ۱۳۸۰) و ... موفق‌تر از بخش‌های خصوصی و دولتی عمل نمایند. علاوه بر این سازمان‌های مردم‌نهاد در زمینه‌های مختلف دیگر از جمله گسترش امنیت (شیروانی و فرزانه، ۱۳۹۷)، مبارزه با مواد مخدر (یعقوبی و همکاران، ۱۳۹۷)، حمایت از زنان و کودکان بی‌سرپرست (رفیعی و همکاران، ۱۳۹۰) و ... فعالیت می‌کنند. از این‌رو، تقویت جایگاه سازمان‌های مردم‌نهاد در جامعه از اهداف دولت بوده و تقویت سمن‌ها می‌تواند بستر لازم برای افزایش مشارکت عمومی در جامعه را فراهم سازد (رحیمی و همکاران، ۱۴۰۰).

مردم به عنوان اعضای اصلی سمن‌ها، یکی از مهمترین منابع ملی برای توسعه و اجرای قوانین و سیاست‌های زیست‌محیطی محسوب می‌شوند (آرایش، ۱۳۸۸). بررسی سوابق هم‌نشان می‌دهد که چالش میان توسعه و تخریب محیط‌زیست می‌تواند به گونه‌ای ساده با تشویق و توانمندسازی سمن‌ها برطرف گردد (غلامی و همکاران، ۱۳۹۳). علاقمندی، تعداد و آشنایی آن‌ها با ویژگی‌های محل زندگی خود موجب می‌گردد، نظرات آنها در حفاظت محیط زیست و برطرف کردن چالش‌های فرارو حتی موثرتر از بسیاری از سازمان‌های بزرگ دولتی باشد (آستانی و رنجبر ضرابی، ۱۳۹۰). بنابراین می‌توان گفت که حفاظت محیط‌زیست به عنوان یک فرآیند مشارکتی که نیاز به اقدامات مستمر و تعامل متقابل دولت، شهروندان و بخش‌های تولیدی، تجاری و زیربنایی دارد (رحیمی و همکاران، ۱۴۰۰)، بدون مشارکت جمعی برنامه‌ریزان و ذینفعان امکان‌پذیر نیست (میرکمالی و ملکی نیا، ۱۳۸۷) و در حقیقت با همین رویکرد است که تشکل‌های مردمی تحت عنوان سمن و به عنوان ضلع سوم در کنار بخش خصوصی (بازار) و دولت (عمومی) می‌توانند مهمترین نقش را در امر حفاظت محیط‌زیست ایفا کنند (بالوئی جامخانه و

بررسی سهم سازمان‌های مردم‌نهاد در ارتقاء کارآیی و فرهنگ زیست‌محیطی در استان قزوین همکاران، ۱۳۹۰). در ابتدای قرن ۱۴ شمسی، از بین بیش از ۱۷ هزار سازمان مردم‌نهاد غیردولتی در ایران که در زمینه‌های مختلف فعال هستند (نقی‌زاده و پرورش، ۱۳۹۳)، تشکل‌های زیست‌محیطی گامی فراتر نهاده و با تمام ظرفیت در جهت فرهنگ‌سازی و صیانت از منابع طبیعی تلاش می‌کنند و حفاظت از آن را به عنوان دغدغه و هدف اصلی خود می‌دانند. هدف اصلی این تشکل‌های زیست‌محیطی تغییر نگرش جامعه نسبت به حفظ محیط‌زیست است و تلاش می‌کنند تا دغدغه‌های زیست‌محیطی به اولویت جامعه و شهروندان تبدیل شود (نجفی‌زاده، همکاران، ۱۴۰۰).

استان قزوین دارای جاذبه‌های متعدد زیست‌محیطی، منابع طبیعی و گردشگری بی‌شماری است. از منطقه حفاظت شده باشگل و جاذبه‌های طبیعی این منطقه گرفته تا مناطق بکر طارم، آوج و الموت همه دارای ظرفیت‌های سرشاری هستند که تشکل‌های حوزه محیط‌زیست می‌توانند در شناسایی، پژوهش و معرفی این مناطق به علاقه‌مندان و گردشگران جهت جذب توریست نقش آفرین باشند. با توجه به مستندات موجود در معاونت امور اجتماعی استانداری قزوین، سازمان ملی جوانان در استان قزوین و اداره کل حفاظت محیط‌زیست استان قزوین، از مجموع ۱۱۷ سازمان مردم‌نهاد در شهرستان قزوین، تعداد ۲۶ سازمان مردم‌نهاد غیردولتی در زمینه‌های مختلف آموزشی، فرهنگی، گردشگری و ... مشغول به فعالیت می‌باشند که با توجه به اثبات نقش مشارکت و مسئولیت اجتماعی افراد و گروه‌های غیردولتی در آگاه‌سازی، ایجاد حساسیت و مطالبه‌گری، چگونگی عملکرد سازمان‌های مردم‌نهاد در حوزه حفاظت محیط‌زیست و توسعه پایدار، حضور آن‌ها در راستای حل مسئله و بهبود وضعیت محیط‌زیست بسیار تعیین‌کننده است (بیرجندی فخرآبادی و همکاران، ۱۳۹۷). در این تحقیق نقش و کارایی این سازمان‌ها در خصوص ترویج فرهنگ زیست‌محیطی در استان قزوین مورد ارزیابی قرار گرفته است.

۲. مطالعات

- محدوده مطالعاتی

محدوده مطالعاتی پژوهش حاضر به سه جنبه مختلف، موضوعی، زمانی و مکانی تقسیم می‌شود، که محدوده موضوعی تحقیق حاضر شامل تعیین نقش و کارایی سمن‌ها در خصوص ترویج فرهنگ زیست‌محیطی در شهرستان قزوین می‌باشد. از نظر محدوده زمانی این تحقیق در فاصله شش ماه از خرداد ۱۴۰۰ تا آذر ۱۴۰۰ می‌باشد، انجام شده است. محدوده مکانی تحقیق حاضر کلیه سمن‌های فعال محیط‌زیستی در استان قزوین می‌باشد.

- روش کار

تحقیق حاضر از نوع توصیفی - زمینه‌یابی است. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی اعضاء سمن‌های فعال در عرصه محیط‌زیست استان می‌باشد که از ۲۶ سمن فعال از بین ۱۷۱ سمن ثبت شده در قزوین تشکیل شده است و دارای ۱۳۵ نفر عضو فعال می‌باشند. براساس فرمول کوکران با توجه به تعداد جامعه آماری (۱۳۵ نفر) تعداد ۱۰۰ نفر نمونه محاسبه و تعیین گردید که این تعداد نمونه، بر حسب ضرورت مطالعه در دوران شیوع بیماری کرونا، با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای از بین چندین سمن و بصورت تصادفی انتخاب شدند و پرسشنامه بین این افراد توزیع شد اما با توجه به ضرورت ذکر شده از ۱۰۰ پرسشنامه توزیعی ۹۱ پرسشنامه جمع‌آوری و مورد بهره‌برداری آماری قرار گرفت.

داده‌های این تحقیق مبتنی بر داده‌های حاصل از پرسشنامه محقق ساخته بدست آمد که حاوی ۲۴ سوال در دو بخش فرهنگ زیست‌محیطی (۱۴ سوال) و کارایی حفاظتی زیست‌محیطی (۱۰ سوال) بوده است. پرسشنامه در مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای و به ترتیب گزینه‌های خیلی زیاد، زیاد، تا حدودی، کم و خیلی کم به صورت (۵،۴،۳،۲،۱) امتیازدهی شد. همچنین پیش‌فرض‌های تحقیق به صورت زیر تعیین شد:

۱- شرکت‌کننده‌ها آگاهانه و با صداقت به سوالات پاسخ داده‌اند.

۲- افراد برداشت یکسانی از سوال‌های پرسشنامه داشته‌اند.

۳- پرسشنامه تهیه شده کفایت سنجش اهداف پژوهش را دارا بوده است.

برای سنجش پایایی شاخص‌ها و میزان همبستگی درونی گویه‌هایی که شاخص‌ها را تشکیل می‌دهند، ابتدا ۳۰ پرسشنامه، قبل از پرسشنامه اصلی توزیع و جمع‌آوری شد و با استفاده از آلفای کرونباخ، همبستگی درونی گویه‌هایی که شاخص‌ها را تشکیل

بررسی سهم سازمان‌های مردم‌نهاد در ارتقاء کارایی و فرهنگ زیست‌محیطی در استان قزوین می‌دهند سنجیده شد و در نهایت پرسشنامه اصلی تحقیق تدوین شد. بر این اساس، میزان روایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۷۷۶، برای فرهنگ زیست‌محیطی ۰/۸۶۱ و کارایی حفاظت زیست‌محیطی برابر با ۰/۷۳۲ محاسبه گردید.

۳. یافته‌های تحقیق

- داده‌های توصیفی پژوهش

با توجه به شیوع کرونا و نظر به محدودیت‌های به عمل آمده، در مجموع از میان پرسشنامه‌های توزیع شده، ۹۱ پرسشنامه کامل مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه‌ها نشان داد که از بین آزمودنی‌های مورد بررسی، ۵۳/۸ درصد مرد و ۴۶/۲ درصد زن که ۴۹/۵ درصد مجرد و ۵۰/۵ درصد متاهل بوده‌اند. از نظر سنی، ۵۱/۶ درصد بین ۲۰-۲۹ سال، ۳۸/۵ درصد بین ۳۰-۳۹ سال، ۷/۷ درصد بین ۴۰-۴۹ سال، ۲/۲ درصد آنها سنی بالاتر از ۵۰ سال داشتند. ۴۹/۵ درصد مجرد و ۵۰/۵ درصد متاهل بودند. همچنین از نظر میزان تحصیلات، ۷/۷ درصد زیر دیپلم، ۹/۹ درصد دیپلم و فوق دیپلم، ۱۴/۳ درصد لیسانس، ۵۸/۲ درصد فوق لیسانس و ۹/۹ درصد دکتری بودند.

- بررسی وضعیت متغیرهای تحقیق

الف. بررسی وضعیت توصیفی متغیر فرهنگ زیست‌محیطی و کارایی حفاظت زیست‌محیطی

نتایج تحلیل سوالات مرتبط با متغیرهای فرهنگ زیست‌محیطی و کارایی حفاظت زیست‌محیطی نشان می‌دهد که به ترتیب ۱۰/۹، ۲۱/۹، ۲۸/۵، ۲۱/۹ و ۱۶/۸ درصد آزمودنی‌ها، فرهنگ زیست‌محیطی را به ترتیب در سطوح خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند. همچنین ۲۳/۱، ۱۲، ۱۸/۶۱، ۱۵/۵ و ۳۰/۸ درصد آزمودنی‌ها، متغیر کارایی زیست‌محیطی را به ترتیب در سطوح خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند (جدول ۱).

جدول ۱- توزیع فراوانی وضعیت فرهنگ و کارایی زیست‌محیطی آزمودنی‌ها

متغیر	فرهنگ زیست‌محیطی		کارایی حفاظت زیست‌محیطی	
	سطح ارزیابی	فراوانی	درصد	فراوانی
خیلی کم	خیلی کم	۱۰	۱۰/۹	۲۱
کم	کم	۲۰	۲۱/۹	۱۱
متوسط	متوسط	۲۶	۲۸/۵	۱۷
زیاد	زیاد	۲۰	۲۱/۹	۱۴
خیلی زیاد	خیلی زیاد	۱۵	۱۶/۸	۲۸
کل	کل	۹۱	۰/۱۰۰	۹۱

ب- تحلیل‌های استنباطی و آزمون فرضیه‌های پژوهش

جهت انتخاب آزمون آماری مناسب برای مقایسه مولفه‌ها با میانگین فرضی (آماره) ابتدا لازم بود که توزیع داده‌های میان مولفه‌های تحقیق مورد بررسی قرار گیرد. لذا برای این منظور از آزمون یک نمونه‌ای کالموگروف - اسمیرنوف بهره‌گیری شد. نتایج حاصل نشان داد که توزیع داده‌ها در همه متغیرهای تحت بررسی در سطح ۰/۰۵ اختلاف معنی‌داری با توزیع نظری طبیعی ندارد و وضعیت توزیع داده‌ها در همه مولفه‌ها نرمال می‌باشد (جدول ۲). بنابراین برای محاسبات مربوط می‌توان از آمار پارامتریک استفاده نمود.

بررسی سهم سازمان‌های مردم‌نهاد در ارتقاء کارایی و فرهنگ زیست‌محیطی در استان قزوین
جدول ۲- نتایج آزمون یک نمونه ای کالموگروف- اسمیرنوف

متغیرهای زیست محیطی	فرهنگ زیست محیطی	کارایی حفاظت زیست محیطی
Z کالموگروف- اسمیرنوف	۱/۲۶۴	۰/۹۱۶
حد معنی داری (دوسویه)	۰/۰۸۲	۰/۳۷۰

- آزمون فرضیه‌ها

به منظور بررسی میزان نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در زمینه بالا بردن فرهنگ زیست‌محیطی در استان قزوین با نمره ملاک از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده گردید. چنانچه در جدول ۳ مشاهده می‌شود میانگین نمرات مشاهده شده در ارتقاء فرهنگ زیست‌محیطی ۳/۳۴ و میانگین آماری آن ۳ به دست آمده است. با توجه به سطح معنی‌داری بدست آمده ($p=0.001$) که از سطح معنی داری ($p \leq 0.05$) کوچکتر است در نتیجه فرض صفر رد می‌شود، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که سمن‌های استان قزوین در بالا بردن فرهنگ زیست‌محیطی نقش دارند. همچنین بررسی میزان نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در زمینه بالا بردن سطح کارایی حفاظت زیست محیطی در استان قزوین با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد که میانگین نمرات پرسشنامه‌های توزیع شده در بین اعضاء سمن‌ها ۳/۱۹ و میانگین آماری آن ۳ به دست آمده است. در این خصوص نیز با توجه به سطح معنی‌داری ($p=0.001$) که از سطح معنی داری ($p \leq 0.05$) کوچکتر است فرض صفر رد می‌شود و بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که سمن‌های استان قزوین نقش اساسی در بالا بردن کارایی حفاظت زیست‌محیطی دارند.

جدول ۳- بررسی میزان سمن‌های استان قزوین در ارتقاء سطح فرهنگ و کارایی زیست‌محیطی با استفاده از آزمون تی

متغیرها	میانگین مشاهده شده	انحراف معیار	میانگین آماری	درجه آزادی	مقدار آماره t	p
فرهنگ زیست محیطی	۳/۳۴	۰/۵۵۷	۳	۹۰	۱۰/۰۹۵	۰/۰۰۱
کارایی حفاظت زیست محیطی	۳/۱۹	۰/۷۲۸	۳	۹۰	۴/۲۹۱	۰/۰۰۱

بررسی میزان همبستگی داده‌های حاصل از جنسیت و کارایی حفاظت زیست‌محیطی نشان داد که ضریب همبستگی اسپیرمن بین برابر با ۰/۳۲۹ و سطح معنی داری برابر با ۰/۰۰۱ می‌باشد که کوچکتر از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ است، لذا در این سطح، فرضیه عدم وجود رابطه بین این دو رد می‌شود و نشان می‌دهد که بین جنسیت و ارتقاء سطح کارایی حفاظت زیست محیطی در بین اعضاء سمن‌های محیط‌زیستی استان قزوین رابطه معنی داری وجود دارد. همچنین ضریب همبستگی اسپیرمن بین جنسیت اعضاء سمن‌ها و میزان فرهنگ زیست‌محیطی برابر ۰/۱۳۵، با مقدار معنی داری برابر با ۰/۰۰۱ بدست آمد که نشان می‌دهد بین جنسیت و سطح فرهنگ زیست‌محیطی در اعضاء سمن‌های استان قزوین رابطه معنی‌داری وجود دارد (جدول ۴). ضریب همبستگی اسپیرمن بین تحصیلات و میزان کارایی حفاظت زیست‌محیطی و فرهنگ زیست‌محیطی به ترتیب

¹ One sample T test

بررسی سهم سازمان‌های مردم‌نهاد در ارتقاء کارآیی و فرهنگ زیست‌محیطی در استان قزوین

۰/۰۹۸ (در سطح معنی‌داری ۰/۱۰) و ۰/۵۴۳ (با سطح معنی‌داری برابر با ۰/۰۰۱) بدست آمد (جدول ۴). این بدین معنی است که بین میزان تحصیلات و فرهنگ زیست‌محیطی ($p \leq 0.001$)، رابطه معنی‌دار وجود دارد اما بین تحصیلات و کارایی حفاظت زیست‌محیطی سمن‌های استان قزوین ($p > 0.05$) رابطه معنی‌دار وجود ندارد.

جدول ۴- بررسی میزان همبستگی بین جنسیت و تحصیلات با سطح فرهنگ و کارایی حفاظت زیست‌محیطی در بین اعضای سمن‌های استان قزوین

متغیر	ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معنی‌داری	تعداد
جنسیت	کارایی حفاظت زیست محیطی	۰/۳۲۹	۹۱
	فرهنگ زیست محیطی	۰/۱۳۵	۹۱
تحصیلات	کارایی حفاظت زیست محیطی	۰/۰۹۸	۹۱
	فرهنگ زیست محیطی	۰/۵۴۳	۹۱

- بحث

در زندگی اجتماعی انسان‌ها، فرایند مشارکت هم در شکل سنتی و هم مدرن آن از جایگاه ویژه و برجسته‌ای برخوردار بوده و هست (یوسفی و میرزایی، ۱۴۰۰). تشکلهای غیردولتی نهادی پویا است؛ که راهکاری مناسب و کارآمد در توسعه منابع انسانی و مشارکت گروهی به شمار می‌رود (بیرجندی فخرآبادی و همکاران، ۱۳۹۷). تنها راه رسیدن به آرمان جامعه سالم و توسعه پایدار شهری، استفاده از مشارکت مردمی و حمایت از سازمان‌های مردم‌نهاد در حفظ محیط‌زیست می‌باشد (شیروانی و فرزانه، ۱۳۹۷).

استان قزوین به مانند سایر استان‌های در حال گذر ایران، به مشارکت همه جانبه شهروندان و استفاده از سمن‌ها به عنوان بازوی قدرتمند خود نیاز دارد تا با فائق آمدن بر مشکلات، در راستای یک جامعه پایدار حرکت کند (نظری و همکاران، ۱۴۰۰) و سازمان‌های مردم‌نهاد با تکیه بر حمایت و توانمندی‌های مردم، نیروی محرک شهرداری در اجرای طرح‌ها و فعالیت‌های زیست محیطی و دستیابی به توسعه پایدار به شمار می‌روند (برک پور و جهان سیر، ۱۳۹۵). در حقیقت سازمان‌های مردم‌نهاد به دلیل دسترسی گسترده به طبقات مختلف مردم و اعتماد مردم به آن‌ها، در جهت برطرف نمودن مشکلات زیست محیطی نقش مهمی ایفا می‌کنند (محمدی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۱).

تجزیه و تحلیل داده‌های این تحقیق نشان داد که سمن‌های استان قزوین در بالا بردن فرهنگ زیست‌محیطی نقش دارند. این یافته با تحقیقات قبلی از جمله تحقیق آستانی و رنجبرضرابی (۱۳۹۰)، که نقش سازمان‌های مردم‌نهاد و سمن‌های زیست‌محیطی در فرهنگ‌سازی و آموزش همگانی به منظور حفظ محیط‌زیست و کاهش آلودگی‌های شهری را گزارش کردند و نجفیان و نامداری (۱۳۹۱) و کوشکی (۱۳۹۳) که در پژوهش‌های خود به نقش عوامل اجتماعی-اقتصادی مؤثر بر عملکرد زنان در حفظ محیط‌زیست و نقش سازمان‌های مردم‌نهاد را در مشارکت فعال و توسعه پایدار گزارش کردند همخوانی دارد.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که فرهنگ عامل اصلی و به معنای موتور توسعه پایدار و حفاظت از محیط‌زیست است. بهبود محیط زیست زمانی حاصل خواهد شد که محیط طبیعی و فرهنگی انسان با هم مرتبط باشند. لازمه تحقق چنین هدفی، وجود اخلاق زیست‌محیطی در تمامی اقشار یک جامعه در یک کشور می‌باشد (انصاری، ۱۳۹۲). اخلاق زیست‌محیطی رفتار ایده‌آل بشر نسبت به محیط زندگی خود اعم از محیط طبیعی، محیط اجتماعی و فرهنگی است. مجموعه رفتارهای ضابطه‌مند در بستر فرهنگ موجب جهت‌دهی در ابعاد مختلف زندگی خواهد بود. به عبارت دیگر فرهنگ ریشه و ساختار اصلی توسعه همه جانبه است و زمانی می‌توان انتظار شادابی و پویایی را برای جامعه تصور نمود که این ساختار به صورت اصولی انجام یافته باشد (برک پور و جهان سیر، ۱۳۹۵). با وجود این که در استان قزوین فشار آلودگی‌های زیست‌محیطی در مرز بحرانی است و هنوز جامعه فرهنگی استان در سطوح ادراک مفاهیم، روش‌شناسی‌های نوین و غیره تاکنون نتوانسته است آن‌طور که باید و شاید به صورت فرهنگ زیست‌محیطی و کاربردی در کشور جایگاهی پیدا نماید. با اینکه در اصل پنجاهم قانون اساسی، اهمیت حفظ محیط‌زیست بسیار زیبا و همسو نگر نگارش و قوانین و مقررات دیگری هم به تبعیت از آن تهیه و تدوین و مصوب گردیده است اما حفظ محیط‌زیست تنها در شعار باقیمانده است (انصاری، ۱۳۹۲)، چراکه بدلیل

بررسی سهم سازمان‌های مردم‌نهاد در ارتقاء کارآیی و فرهنگ زیست‌محیطی در استان قزوین خلاءهای آموزشی و آگاهی‌های زیست‌محیطی، نبود احساس مسؤولیت در کل جامعه و استان، عدم اخلاق اجتماعی مناسب و غیره، به طور خلاصه فقر فرهنگی ناشی از آن، آلودگی‌های زیست‌محیطی در استان را به مرز بحرانی سوق داده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها توسط نشان داد که سمن‌های استان قزوین نقش اساسی در بالا بردن کارایی حفاظت زیست‌محیطی دارند. این یافته با تحقیقات قبلی از جمله تحقیق اعتمادی فر و دبیریان (۱۳۸۷)، نقش سازمان‌های غیردولتی را در آموزش زنان جهت تضمین پایداری محیط‌زیست گزارش کردند و درزی نیا و امیری (۱۳۸۵) که نقش و جایگاه سازمان‌های مردم‌نهاد در توسعه را گزارش کردند، همخوانی دارد. همچنین نتایج این تحقیق با بوتا و همکاران (۲۰۱۴)^۲، کورکیتپیتاک و همکاران (۲۰۱۴) در خارج از ایران هم همخوانی دارد.

با توجه به اهمیت نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در بهبود وضعیت محیط‌زیست می‌توان عنوان کرد، که گسترش و تعمق مشارکت‌های مردمی نیازمند سازماندهی، نهادسازی و ایجاد شرایط ساختاری مناسب می‌باشند (امینی، ۱۳۸۷). هرچند که مشارکت الزاماً در چارچوب سازمان‌ها و تشکلهای صورت نمی‌گیرد ولی سازمان‌های و تشکلهای مردمی آن‌را نهادینه می‌سازند و ارتباط مردم با حکومت و دولت و جلب مشارکت هر چه بیشتر آنان در امور مختلف از طریق نهادهایی صورت می‌گیرد که به سازمان‌های مردم‌نهاد، که این موضع باعث افزایش کارایی این سازمان‌ها در بهبود و حفاظت محیط‌زیست یا هر موضوعی که به خاطر آن تشکیل شده باشند، می‌شود (فهامی و همکاران، ۱۳۸۶) و ویژگی‌هایی نظیر عدم وابستگی به ساختار دیوانسالارانه و منابع دولتی، داوطلبانه و غیرانتفاعی بودن، آن‌ها را از سازمان‌های دولتی متمایز می‌کند (نظری و همکاران، ۱۴۰۰).

سازمان‌های غیردولتی می‌توانند کارکردهای گوناگونی داشته باشند که می‌توان به تولید، مدیریت و انتشار اطلاعات و دانش، استفاده از دانش جهت تقویت قوانین و سیاست‌ها و فراهم کردن شبکه‌هایی از کنشگران مختلف در زمینه‌های گوناگون علوم اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، حقوقی، طبیعی و آموزشی اشاره نمود (بوزرجمهری و جوانی، ۱۳۹۳). کارایی سازمان‌های مردم‌نهاد در زمینه محیط‌زیست شامل سازماندهی سمینارهای ملی و کنفرانس‌های منظم، انتشار خبرنامه‌ها و کتاب‌ها، ترتیب دادن برنامه‌های آموزشی، تدارک آموزش، همکاری در توانمندسازی گروه‌های جامعه در مباحث مربوط به احیای جنگل‌ها و حفاظت از منابع طبیعی است اگرچه در میان اهداف سازمان‌های مردم‌نهاد، جلب مشارکت مردمی، جذب سرمایه‌های کوچک و نظارت و ارزیابی پروژه‌ها، از اهمیت و جایگاه بالایی نسبت به سایر اهداف برخوردارند (بحرینی و ایمینی، ۱۳۹۰)، ارتقاء فرهنگ زیست‌محیطی، آموزش، آماده‌سازی افکار عموم جهت پذیرش عملی راهکارهای حفاظت از محیط‌زیست از مهمترین مزیت این سازمان‌ها در دستیابی به مشارکت مردمی در راستای توسعه پایدار می‌باشد.

۴. منابع فارسی و انگلیسی

-آستانی، سجاد و رنجبر ضرابی، الهام. (۱۳۹۰)، *واکاوی نقش سازمان‌های مردم‌نهاد و NGOهای زیست محیطی در فرهنگ سازی و آموزش همگانی به منظور حفظ محیط زیست و کاهش آلودگی‌های شهری (مطالعه موردی شهرستان همدان)*. پنجمین همایش تخصصی مهندسی محیط زیست، دانشکده محیط زیست، دانشگاه تهران.

-آرایش، باقر. (۱۳۸۸)، *طراحی الگوی مشارکت‌های مردمی در حفظ، احیا، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی تجدید شونده استان ایلام*، سومین کنگره علوم ترویج و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی ایران، دانشگاه فردوسی مشهد.

-اعتمادی فر، نرگس و دبیریان، سارا. (۱۳۸۷)، *سازمان‌های غیردولتی و نقش آنان در آموزش زنان جهت تضمین پایداری محیط زیست*، دومین همایش تخصصی مهندسی محیط زیست، دانشگاه تهران، صفحه ۸۹-۹۷.

-امینی، فرهاد و بحرینی، سید حسین. (۱۳۸۷)، *بررسی نقش سازمان‌های غیردولتی در جلب مشارکت مردم به منظور حفظ محیط زیست*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده مدیریت، رشته مدیریت محیط زیست، دانشگاه تهران.

² Buta et al., 2014

³ Korkietpitak et al., 2014

- بررسی سهم سازمان‌های مردم‌نهاد در ارتقاء کارآیی و فرهنگ زیست‌محیطی در استان قزوین
-انصاری، شهره. (۱۳۹۲). *زنان و محیط زیست: از اسطوره‌های دیروز تا گام‌های امروز» تشکل‌های مردم‌نهاد، فعالان مستقل، وب‌سایت‌ها و وبلاگ‌ها، همایش‌ها، پژوهش‌نامه زنان*. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال ۴، شماره ۲، صفحه ۲۳-۳۵.
- بالوئی جامخانه، عزت‌اله و باقرزاده، محمدرضا و طبری، مجتبی و روشن بخش، فاطمه. (۱۳۹۰). *مطالعه میزان توانمندی سازمان‌های مردم‌نهاد (NGO) فعال در حوزه بهزیستی استان مازندران*. مجله فراسوی مدیریت، سال پنجم، شماره ۱۸، صفحه ۹۹-۱۲۳.
- برک پور، ناصر و جهان سیر، فاطمه. (۱۳۹۵). *تسهیل‌دهی محیط زیستی و تحلیل رفتار شهروندی در شهر قزوین*. نشریه هویت شهر، دوره ۱۰، شماره ۲۸، صفحه ۵۳-۶۶.
- بوزجمهری، خدیجه و جوانی، خدیجه. (۱۳۹۳). *عملکرد تشکل‌های غیردولتی با تاکید بر باشگاه کشاورزان جوان بر توسعه پایدار روستاهای شهرستان تربت حیدریه*. مجله جغرافیای انسانی، دوره ۴، شماره ۳، صفحه ۲۳-۴۳.
- بیرجندی فخرآبادی، محمد و لاریجانی، مریم و شبیری، محمد. (۱۳۹۷). *شناسایی عوامل سازمانی اثرگذار بر آموزش کارآفرینی برای سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه اعتیاد و محیط زیست*. فصلنامه علمی اعتیادپژوهی، دوره ۱۲، شماره ۴۵، صفحه ۲۸۱-۲۹۵.
- پیرخندان، پریسا و عادلین، حمیده. (۱۳۹۹). *طراحی الگوی مدیریت خدمات اجتماعی در سازمان‌های مردم‌نهاد حوزه کودکان کار، پژوهشنامه مددکاری اجتماعی*. دوره ۷، شماره ۲۳، صفحه ۸۵-۱۵۰.
- نقی‌زاده، معصومه و پرورش، ح. (۱۳۹۳). *بررسی آگاهی زیست‌محیطی زنان در حفظ محیط زیست شهر بندرعباس، دومین همایش ملی و تخصصی پژوهش‌های محیط زیست*. تهران، دانشگاه تهران.
- حیدری ساربان، وکیل. (۱۳۹۸). *نقش مسئولیت‌پذیری اجتماعی در تقویت امنیت مرزی مناطق روستایی مطالعه موردی: شهرستان مرزی گرمی*. فصلنامه پژوهش‌نامه مطالعات مرزی، دوره ۷، شماره ۳، صفحه ۱۳۹-۱۶۴.
- رفیعی، فرشاد و صباغ گل، منصور و ابراهیمی، رعنا. (۱۳۹۰). *نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در گسترش امنیت انسانی*. مرکز مطالعات راهبردی سازمان‌های مردن‌نهاد، شماره دوم، صفحه ۳۴۵-۳۵۶.
- سجاسی قیداری، حمدالله و عرب‌تیجوری، یاسر. (۱۳۹۷). *سنجش و تحلیل مسئولیت‌پذیری اجتماعی روستاییان به حفظ محیط زیست، مسائل اجتماعی ایران*. دوره ۹، شماره ۱، صفحه ۷۹-۹۹.
- سعیدی، محمدرضا. (۱۳۸۱). *موانع رشد و گسترش سازمانهای غیردولتی در ایران*. رساله دکتری دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس.
- شجاعی، حمیده و موغلی، علیرضا و حضوری، محمدجواد و رسولی، رضا. (۱۳۹۷). *طراحی مدل پذیرش سازمان‌های غیردولتی (مردم‌نهاد) از نگاه شهروندان*. نشریه مدیریت دولتی، دوره ۱۰، شماره ۲، صفحه ۲۶۹-۲۸۸.
- شرفی، لیدا و علی بیگی، امیرحسین. (۱۳۹۴). *الگوی سنجش پایداری محیط زیست روستایی مورد: روستای شروینه در شهرستان جوانرود، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*. دوره ۴، شماره ۱۲، صفحه ۱۱۵-۱۳۲.
- شیروانی، علیرضا و فرزانه، حجت‌اله. (۱۳۹۷). *سازمان‌های مردم‌نهاد و امنیت شهری (مطالعه موردی: شهر اصفهان)*. مطالعات جامعه‌شناختی شهری (مطالعات شهری)، دوره ۸، شماره ۲۸، صفحه ۹۱-۱۳۲.
- صالحی امیری، سیدرضا. (۱۳۸۶). *مفاهیم و نظریه‌های فرهنگی*. نشر ققنوس، چاپ اول، ۸۰ صفحه.
- غلامی، محمدجواد و افتخارنیا، مینا و ملازاده، عباس. (۱۳۹۳). *ارزیابی اقتصادی- زیست‌محیطی ناشی از افزایش تراکم جمعیتی (مطالعه موردی: منطقه ۵ شهرداری تهران)*. فصلنامه فراسوی مدیریت، سال پنجم، شماره ۱۸، صفحه ۹۱-۷۹.

بررسی سهم سازمان‌های مردم‌نهاد در ارتقاء کارآیی و فرهنگ زیست‌محیطی در استان قزوین
-قاسمی، صابر. (۱۴۰۰). *بررسی میزان مسئولیت‌پذیری و مشارکت محیط‌زیستی مناطق روستایی در حفاظت (مطالعه موردی: شهرستان بندرعباس)*، بوم‌شناسی کاربردی، دوره ۱۰، شماره ۳، صفحه ۳۵-۴۶.
-کوشکی، غلامحسن. (۱۳۹۲). *سازمان‌های غیردولتی: از انفعال تا مشارکت رو به فعال در تعقیب دعوی عمومی (با نگاهی به قانون آیین دادرسی کیفری)*، پژوهش حقوق کیفری، سال دوم، شماره چهارم، صفحه ۶۵-۸۶.

-محمدی‌نیا، طیبه و دسترنج، منصوره و نگهداری، سمیه و سلیمی شورباخورلو، نیلوفر. (۱۳۹۱). *نهادینه‌سازی فرهنگ زیست‌محیطی بر مبنای فرهنگ اسلامی*، دوره اول، شماره اول، صفحه ۸-۱.

-مقنی‌زاده، محمد حسن. (۱۳۸۰). *سازمان‌های غیردولتی نهادی برای سازماندهی مشارکت در جامعه مدنی*. مجموعه مقالات نقش و جایگاه سازمان‌های غیردولتی در عرصه فعالیت‌های ملی و بین‌المللی تهران، دفتر مطالعات و تحقیقات سیاسی وزارت کشور.

-مقیمی، سید محمد. (۱۳۸۳). *کارآفرینی در نهادهای جامعه مدنی پژوهشی در سازمان‌های غیردولتی ایران*. رساله دکتری مدیریت، دانشگاه تربیت مدرس، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، تهران.

-موحد، علی و فیروزی، محمدعلی و زارعی، رضا و ظفری، مسعود. (۱۳۹۲). *نقش سازمان‌های مردم‌نهاد برای مشارکت در بازسازی بافت‌های فرسوده نمونه موردی: بافت فرسوده ی بخش مرکزی شهر اهواز*، جغرافیا، فصلنامه علمی - پرورشی انجمن جغرافیای ایران، دوره جدید، سال یازدهم، شماره ۳۶، صفحه ۷۹-۹۸.

-میرکمالی، سید محمد و ملکی‌نیا، عماد. (۱۳۸۷). *بررسی رابطه بین مشارکت کارکنان و سلامت سازمانی دبیرستان‌های پسرانه دولتی شهر تهران*، فصلنامه اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی، سال سوم، شماره چهارم، صفحه ۱۱۳-۱۳۳.

-نجفیان، محسن و نامداری، روح انگیز، (۱۳۹۱). *بررسی عوامل اجتماعی - اقتصادی مؤثر بر عملکرد زنان در حفظ محیط‌زیست. فصلنامه علمی پژوهشی زن و فرهنگ*، سال سوم، شماره یازدهم، صفحه ۸۹-۹۸.

-نجفی‌زاده، مهدیه و ربیعی، علی و فرهنگی، علی اکبر. (۱۴۰۰). *ارائه الگوی مدیریت ذینفعان سازمان‌های مردم‌نهاد در رسانه‌های اجتماعی، فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی*، دوره ۱۱، شماره ۳۹، صفحه ۱۱۰-۱۳۳.

-نظری، ولی‌اله و غلامی، محمد و صادقی، علی و طرلان، فاطمه. (۱۴۰۰). *تحلیلی بر چالش‌های حقوق شهروندی در شهرهای ایران (مطالعه موردی: شهر قزوین)*، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۵۳، شماره ۱، صفحه ۲۴۱-۲۲۷.

-یعقوبی، پرویز و قاسمی، ابوالفضل و مرادی، میلاد. (۱۳۹۷). *سازماندهی مشارکت سازمان‌های غیردولتی در تأمین امنیت عمومی با رویکرد مبارزه با اعتیاد و مواد مخدر، نشریه امنیت ملی*، دوره ۸، شماره ۲۷، صفحه ۱۴۳-۱۶۶.

-یوسفی، محمدرضا و میرزایی، خلیل. (۱۴۰۰). *سازمان‌های مردم‌نهاد و توانمندسازی اجتماعی - فرهنگی جوانان شهر تهران در توسعه اجتماعی پایدار، جامعه پژوهی فرهنگی*، دوره ۱۲، شماره ۴ - شماره پیاپی ۴۲، صفحه ۱۴۳-۱۷۸.

Armaghan, S. (2018). *Strategies to increase public participation in improving the environmental indicators of rural areas (Case study: Mallard Central District villages)*. *Journal of New Attitudes in Human Geography*, 10(2), 131-150.

-Buta N, Holland S.M, Kaplanidou K. (2014). *Local communities and protected areas: The mediating role of place attachment for pro-environmental civic engagement*. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism* 5-6: 1-10.

-Korkietpitak W, Raungratanaamporn I.S, Kaewkumkong A, Jaiborisudhi W. (2014). *Human Security and Japan International Cooperation Agency and Non-governmental*

Organizations Collaboration (A Case Study of Great East Japan Earthquake/Tsunami).
European journal, 154 (2): 631-640.

Investigating the role of NGOs in promoting efficiency and culture Environment in Qazvin province

Ramin Attari¹, Bakhtiar Ataei Amarlou², Babak Mohammadi³
Ali Ravan⁴

Abstract

Considering the importance of the role of non-governmental organizations in environmental protection and sustainable development, the present study deals with the role and efficiency of cements in promoting environmental culture in Qazvin province using a questionnaire. Its statistical population consisted of all 135 active members of active cements in the field of environmental protection, which was calculated using Cochran's formula of 100 people and selected and analyzed by multi-stage cluster sampling. Out of 100 distributed questionnaires, 91 completed questionnaires were collected and analyzed by one-sample t-test and Spearman correlation coefficient. The validity of the questionnaire using Cronbach's alpha coefficient for the whole questionnaire was 0.87. For. Environmental culture was calculated to be 0.89 and environmental protection efficiency was equal to 0.82. Sample analysis showed that 53.8% of them were male and 46.2% were female. 51.6% were between 20-29 years old, 38.5% were between 30-39 years old, 7.7% were between 40-49 years old, and 2.2% were over 50 years old. 49.5% were single and 50.5% were married. Also in terms of education, 7.7% had undergraduate, 9.9% diploma and postgraduate, 14.3% had a bachelor's degree, 58.2% had a master's degree and 9.9% had a doctorate. The results showed that NGOs in Qazvin province have a key role in raising environmental culture ($p \leq 0.001$) and environmental protection efficiency ($p \leq 0.001$). Also, the study of the correlation coefficients between the relationship between gender and education of the respondents to the questionnaire with the level of culture and the efficiency of environmental protection showed that between gender and environmental culture and the efficiency of environmental protection ($p \leq 0.001$). There is no significant relationship between education and the efficiency of environmental protection ($p \leq 0.001$), but between education and environmental culture of NGOs in Qazvin province ($p > 0.05$).

key words: Environmental protection, environmental culture, NGO, Qazvin province

1. Agricultural Engineering-Agriculture and Plant Breeding, Qazvin Municipality Urban Services Expert, Qazvin, Iran. r.attari49@yahoo.com
2. Natural Resources Engineering, Fisheries and Environment, Head of Studies and Extension, Qazvin Municipality, Qazvin, Iran. Bakhtiyar.ataeipor@gmail.com
3. Natural Resources Engineering, Fisheries and Environment, Director of Supervision and Coordination of Qazvin Urban Services, Qazvin, Iran. Babakmohamadi71@gmail.com
4. Environmental Engineering, Head of HSE Safety and Health Affairs of Qazvin Municipality, Qazvin, Iran. ali.ravan55@gmail.com